

Назва офіційної національної валюти України «гривня» походить від слова «гривна», яке за часів Київської Русі означало нашійну прикрасу, а також назву міри ваги та лічби грошових еквівалентів.

У IX–X ст. основними платіжними засобами на теренах сучасної України були хутро та ісламські диргеми середньоазійської та африканської чеканки. Активний торгівельний обмін монет на хутро зумовив появу грошової одиниці – «гривни кун» (в'язки шкір куниці), яка мала «срібний еквівалент» у вигляді певної кількості монет. Але через різну вагу останніх рахунок не міг вестися на одиниці монет, тому «гривна кун» мала переважно вагове вираження. Велика кількість дрібних важків для зважування срібла походить з давньоруських пам'яток X – початку XI ст.

Срібний і золотий дирхеми VIII–X ст.

Карбування власної монети – перших златників і срібників – розпочалося за правління князя Володимира Святославича. Златник Володимира мав вагу в 4–4,4 г, срібник – від 1,73 до 4,68 г. На аверсі срібника карбувалося зображення самого князя, на реверсі – князівський родовий знак (тризуб). На

лицьовому боці золоті монети зображено князя, який сидить на престолі, тризуб і напис «ВЛАДИМИР НА СТОЛЕ». На зворотному боці – карбовано лик Ісуса Христа і напис «А СЕ ЕГО ЗЛАТО».

Златник Володимира Святославича

Срібники Володимира Святославича

Унаслідок кризи добування срібла в Середній Азії на початку XI ст. і різкого зниження частки срібла в ісламських монетах припинилося масове надходження останніх, а з ними й обіг давньоруських монет. У скарбах середини XI – початку XII ст. на території Русі диргеми перебувають у дуже фрагментованому стані – різані, ломані, дуже затерті. Використання таких уламків було вкрай незручним, унаслідок чого з кінця XI ст. набувають поширення срібні злитки. Спочатку переважно без сталої ваги, а з рубежу XI–XII ст. – і перші злитки сталої ваги «гривни срібла». Найбільш ранніми злитками є «паличкоподібні» ковані та злитки «чернігівського» типу – ромбоподібні або еліпсоподібні з розкутими кінцями або всією поверхнею, середньою вагою близько 197 г. У XIII ст. їх змінюють злитки «київського» типу – ромбоподібні з обрізаними кінцями вагою близько 164 г. Одночасно в обігу з'являються литі злитки «новгородського» типу – вагою близько 197 г. Злитки «чернігівського» й «новгородського» типів наближалися до вагового стандарту половини «гривни»-фунта (409,52 г) і називалися «гривною срібла». Тоді як злитки «київського» типу належали до іншої вагової системи і становили половину візантійської літри (327,45 г).

Київські шестикутні злитки XI–XII ст.

Злитки «чернігівського» типу XI–XII ст.

Литовські злитки XIII–XIV ст.

Новгородські злитки проіснували до XV ст., коли вони вже називалися «рублем», а обіг київських завершився у XIII ст. Новгородські злитки були найбільш поширеними на півночі Давньоруської держави, а київські – на півдні. Одночасно злитки «київського» й «новгородського» типів трапляються в північно-східній частині Русі та на території сучасної Білорусі.

Новгородські злитки XIII–XIV ст.

«Гривна» лишалася грошовою одиницею на Русі до XIV ст., а мірою ваги – до XVIII ст. У XIV ст. змінилася точність зважування срібла і з'ясувалося, що найбільш поширені злитки «новгородського» типу не відповідають стандарту «гривни срібла». Тому в документах цього часу вони почали називатися «рублем» («обрубком», неповноцінним злитком). Але саме він став основним грошовим еквівалентом на території Московського князівства, а згодом – Московського царства та Російської імперії аж до XX ст. На території України з XIV ст. масово використовувалися чеські празькі гроші й золотоординські дирхеми; функціонували й свої центри карбування срібних монет, зокрема, грошків руських у Львові (друга половина XIV – початок XV ст.) і денаріїв у Києві (остання третина XIV ст.). У цей період лічильними одиницями, серед інших, залишалася гривна (48 грошів). У ранньомодерній і ранній новий час (XVII–XVIII ст.) на українських землях у складі інших держав в обігу були такі монети, як литовські денарії та «боратинки», італійські флорини, польські гроші й злоті, османські акче, голландські левендальдери, німецькі талери та марки, угорські й австро-угорські гульдени, крони та багато інших.

Золотоординські дирхеми XIV ст.

У часи національно-визвольних змагань 1917–1921 років велике значення в розбудові самостійної і суверенної Української держави мало впровадження національної валюти й створення незалежної банківської системи. 22 грудня 1917 року Центральна Рада прийняла закон про перетворення Київської контори Держбанку Росії на Український державний банк. Його першим директором став Михайло Кривецький. Саме він підписав першу банкноту самостійної Української держави – державний кредитовий білет вартістю 100 карбованців, який було емітовано 5 січня 1918 року. Його вартість дорівнювала 17,424 долі щирого золота (1 доля = 0,044 г золота). Художник Георгій Нарбут, проектуючи ескіз банкноти в 100 карбованців, звернув увагу на тризуб як знак, характерний для найдавніших національних грошей України – златників і срібників князя Володимира, і вмонтував його до композиції ескізу. А 1 березня 1918 року Центральна Рада прийняла закон про запровадження нової грошової одиниці – гривні, яка поділялася на 100 шагів (1/2 копійки сріблом – «денга») і дорівнювала половині карбованця.

Банкнота УНР номіналом 100 гривень

Гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української держави карбованець, що поділявся на 200 шагів. Було підготовлено ескізи банкнот вартістю 10, 25, 50, 100, 250 та 1000 карбованців.

Банкнота номіналом 1000 гривень, випущена під час правління П. Скоропадського

Шаги 1918 року випуску

Після переходу влади в Україні в грудні 1918 року до рук Директорії на чолі з Володимиром Винниченком та Симоном Петлюрою основною грошовою одиницею відновленої УНР знову проголошено гривню. Лише за 1917–1921 роки в обіг введено 24 паперові грошові знаки.

У радянський час в Україні було запроваджено радянський карбованець, який перебував у обігу до 1991 року.

У 1942–1944 роках на окупованих Третім Рейхом українських землях в обігу перебував карбованець Рейхскомісаріату України, який за валютним курсом був прив'язаний до рейхсмарки у співвідношенні 10:1 (10 карбованців за

1 рейхсмарку). До Другої світової війни на західноукраїнських землях перебували злоті Другої Речі Посполитої (Волинь, Східна Галичина), леї Королівства Румунія (Північна Буковина, Буджак) та крони Чехословаччини (Закарпаття). Протягом 1939–1954 років підпільними структурами ОУН випускалися бофони, грошові документи (квитанції), номіновані в злотих та карбованцях – однобічні (рідше двобічні) грошові документи з національною символікою та символікою ОУН і УПА. Загалом за 1939–1954 роки виготовлено близько 500 різновидів бофонів, які перебували у вжитку щонайменше у дванадцяти областях України та Білорусі, а також частково на території Австрії, Німеччини, Польщі, Словаччини та Чехії. Творцем найвідомішої серії бофонів, «Волинської», створеної у 1945–1946 роках, був графік і художник Ніл Хасевич.

Бюфони УПА різних номіналів

З відновленням в Україні незалежності надзвичайно важливим було створення національної грошової системи. Прототипом української «валюти» були відривні купони, введені в листопаді 1990 року, що друкувалися до

грудня 1991 року на аркушах формату А4 як з водяними знаками, так і без них. Повноцінними грошима ті купони, звичайно, не були: швидше, доповненням до них. Хоча й радянські гроші вже не були повноцінним платіжним засобом: у магазинах їх приймали до оплати тільки в парі – рублі й купони. Відривні купони проіснували недовго. До 1992 року були вже віддруковані гривні. Але почалася гіперінфляція, і введення повноцінної грошової одиниці вирішили відкласти. Уже 10 січня 1992 року Національний банк України ввів в обіг купони багаторазового використання. Правову підтримку купонокарбованці отримали 20 березня 1991 року з прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність». Деякий час одночасно в обігу перебували радянські рублі й купонокарбованці. З 12 листопада 1992 року єдиним засобом платежу в Україні у готівковому й безготівковому обігу став український карбованець. 25 серпня 1996 року в засобах масової інформації було оголошено Указ Президента України Леоніда Кучми «Про грошову реформу в Україні». Відповідно до Указу Президента, грошова реформа проводилася з 2 по 16 вересня 1996 року, унаслідок якої національною валютою стала гривня. Національний банк України ввів банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 гривень. У перший же день реформи за встановленим курсом було перераховано у гривні ціни, тарифи, оклади заробітної плати, стипендії, пенсії, кошти на рахунках підприємств, установ та організацій, а також вклади громадян. Карбованцеві вклади населення було перераховано в гривні за курсом 100000 карбованців за одну гривню без будь-яких обмежень і конфіскацій.

Робота над гривнею була розпочата ще в 1992 році. Перші банкноти за дизайном художників Василя Лопати і Бориса Максимова надруковані в Канаді та Великобританії. Для розмінної монети надали перевагу «копійці». Спершу вона карбувалася на Луганському верстатобудівному заводі та частково на Монетному дворі Італії. Випущено номінали вартістю 1, 2, 5, 10, 25 і 50 копійок. З 1994 року в Україні відкрито Банкнотну фабрику, а у квітні

1998 року засновано Монетний двір. Зараз українська гривня друкується за найсучаснішими світовими технологіями, а віднедавна – з використанням українського льону. Крім паперових, в обігу перебувають і металеві монетні гривні номіналом 1, 2, 5 і 10 гривень. З 1996 року в Україні випускають ювілейні та пам'ятні монети номіналом у 2, 5, 10 гривень, раніше, у 1995–1996 роках, – номіналом 200 000 карбованців. Серед них – золоті (51 зразок), срібні (345) та біметалеві (6).

Зараз у готівковому обігу країни перебуває готівки на загальну суму 594 млрд грн, з них банкнот – на суму 590 млрд грн (2,9 млрд шт.) та монет – на суму 4 млрд грн (13,8 млрд шт.).

Пам'ятна монета «Київська Русь» номіналом 20 гривень, 2001 рік

Пам'ятна монета «Скіфія» номіналом 20 гривень, 2001 рік

Пам'ятна монета «Ольвія» номіналом 20 гривень, 2001 рік

Пам'ятна монета «Палеоліт» номіналом 20 гривень, 2001 рік

*Пам'ятна монета, присвячена 20-річчю незалежності України,
номіналом 100 гривень, 2011 рік*

*Пам'ятна монета, присвячена 25-річчю незалежності України,
номіналом 250 гривень, 2016 рік*

*Пам'ятна монета, присвячена 30-річчю незалежності України,
номіналом 250 гривень, 2021 рік*

Пам'ятна монета «Хрещення Русі» номіналом 50 гривень, 2000 рік

*Пам'ятна монета, присвячена 20-річчю Конституції України,
номіналом 2 гривні, 2016 рік*

Сувенірна банкнота «100 карбованців», 2017 рік

Сувенірна банкнота «100 гривень»

(до 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років), 2018 рік